

До проблем розвитку гармонічного слуху студентів-музикантів (під час вивчення курсу «Сольфеджіо»)

Сучасна система національної педагогічної освіти України спонукає до пошуку нових підходів, педагогічних форм та методів, які націлені на підготовку висококваліфікованих вчителів нової генерації. Особливої уваги потребує підготовка вчителів музичного мистецтва. Музична мова, як і все сучасне мистецтво, стає складнішим, глибшим та більш специфічним.

Значення предмету «Сольфеджіо» не можна недооцінювати, оскільки музичний слух – головна «зброя» музиканта. В процесі роботи відпрацьовується цілий ряд прийомів і навичок, заснованих на функції музичної пам'яті, музичного слуху, це сприяє всебічному розвитку різних його видів. Розвиток слуху – це процес формування найважливішого інструменту пізнання музичного твору. Тому, важливим моментом при підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва є розвиток, саме, гармонічного слуху. Відчуття фонічної фарби акордів, сприйняття безлічі звуків як єдиного цілого, відчуття строю, ансамблю та функціональних зв'язків разом складають гармонічний слух [1, с.23].

Проблеми розвитку музичного слуху висвітлені у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених: теоретиків, педагогів, психологів, акустиків. Дослідженням особливостей функціонування та зовнішнього прояву музичного слуху, розробкою його структури і типології, вивченням різних видів слуху (внутрішнього, абсолютного, гармонічного, тембрового) займалися провідні вчені в галузі музичної психології та педагогіки: Ю. Алієв, Т. Альохіна, С. Гребельник, Є. Давидова, О. Дунаєва, Т. Калужська, С. Максимов, А. Мясоєдов, Є. Назайкінський, Б. Незванов, О. Островський, К. Пігров, Р. Печелюнас, В. Серединська, Б. Теплов, та ін.

Нині, проблема розвитку гармонічного слуху вкрай актуальна і потребує нових методів розвитку для сучасних студентів-музикантів. Характерні риси сучасної музики – це складна ладова організація: політональність, мікролад, поява

нових ладових утворень та ін.; складності ритму: розбіжність ритму і метру, поліритмія, складні ритмічні фігури, змінність метру та ін.; нова гармонічна мова: співзвуччя не терцевої побудови, акорди з розщепленими септимами та квінтами, кластери, секундові подвоєння та ін.. Нові інтонації, різноманіття ладів, своєрідність гармонії та структури сучасної музичної мови вимагають активності слуху, специфічних слухових зусиль в осмисленні та відтворенні.

Можна виділити 3 рівні гармонічного слуху: *перцептивний*, пов'язаний зі здатністю диференціювати висотний склад, функціональні зв'язки і фонічне забарвлення акордів і співзвуч, *репродуктивний*, де розв'язуються задачі відтворення гармонічних структур, і *креативний*, який виражається у здібності вільно оперувати принципами музичного милозвуччя, в чутливості до умов їх проявлення в музичному звучанні [3, с. 549]. Існує необхідність розвитку гармонічного слуху в паралелі з мелодичним, з самого початку навчання, тому що доводиться виконувати багатоголосну музику уже під час хорових занять, в класі музичного інструменту, ансамблю, що вимагає стійких музично-слухових уявлень, розуміння фактури та співвідношення голосів в музичній палітрі. Розвинений гармонійний слух, що характеризується наявністю яскравих насичених музично-слухових уявлень, дозволяє більш глибоко та емоційно сприймати музику, розкривати її художньо-образний контекст. При вивченні курсу «Сольфеджіо» якість слуху, зазвичай, визначається за окремими його проявами – по здатності пізнавати або відтворювати окремі елементи музичного цілого.

Вивчення психологічної та музично-теоретичної літератури довело, що гармонічний слух, забезпечує сприйняття та відтворення багатоголосної музики і має три різновиди: фонічний, ладо-функціональний і звуковисотний, які при сприйнятті багатоголосної музики виступають в нерозривній єдності та забезпечують створення міцних музично-слухових уявлень, нових музичних образів. Відтворення музики являє собою реалізацію музично-слухових уявлень у зовнішніх формах діяльності: співі, грі на інструменті або слуховому аналізі, вираженому через словесну мову, або нотний запис.

Найкраще гармонічний слух та відчуття строю розвивається під час співу в ансамблі чи в хорі, де є гармонічна фактура і класичне чотириголосся. При такій фактурі прослуховуються всі голоси і зрозуміла їх функція в цілісності гармонічної палітри. Самоконтроль співаків залежить від загального рівня розвитку слуху, тому у цілісній системі виховання гармонічного слуху велике значення приділяється слуховому аналізу. Якісні знання типових гармонічних зворотів сприяють утворенню у свідомості студентів інерції сприйняття, тому потрібно постійно розширювати і доповнювати теоретичні знання та слуховий аналіз новими акордами та незвичними розв'язаннями, вносити зміни в голосоведення з ускладненням ритмічного малюнку, щоб сприймання було активним. Велике значення має слухання музики та аналітичний підхід до музичного тексту, визначення логіки гармонічного розвитку, особливостей співвідношення мелодії і гармонії в ладовому контексті, що забезпечується гармонічним слухом.

Існують різні педагогічні прийоми, що сприяють розвитку гармонічного слуху: відтворення багатоголосся в різних видах колективного та індивідуального виконання; одночасна демонстрація звукових і візуальних об'єктів, які емоційно і образно пов'язані між собою та запам'ятовуються на основі асоціативних зв'язків; закріплення за кожним гармонічним елементом певного образу, що відображає особливість його звучання та багато ін.

Отже, ми можемо зробити висновок, що розвиток гармонічного слуху — це комплексна, складна справа, у якій задіяна музична пам'ять, внутрішня слухова уява, технічне володіння інструментом та голосом, і вкрай необхідна для підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Давыдова Е.В. Методика преподавания сольфеджио: Учеб. Пособие – 2-е изд., М.: Музыка, 1986. – 160 с., нот., схем.
2. Кауфман В.И. О роли деятельности личности в формировании и развитии слухового образа. Музыкальная психология: Хрестоматия. Сост. М.С. Старчеус. – М., 1992. – С. 34-40.

3. Старчеус М.С. Слух музыканта – М.: Моск. гос. консерватория им. П.И. Чайковского. – М., 2003. – 640 с.